

นาฏยประดิษฐ์ : ระบำพื้นเมืองภาคใต้

ว่าที่ร้อยตรีนพศักดิ์ นาคเสนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-4816-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHOREOGRAPHY : SOUTHERN FOLK DANCES

Mr.Noppasak Naksena

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-4816-7

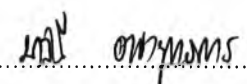
หัวข้อวิทยานิพนธ์ นาฏยประดิษฐ์ : ระบายพื้นเมืองภาคใต้
โดย ว่าที่ร้อยตรีพนศศักดิ์ นาคเสนา
สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์มาลินี อาชายุทธการ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยดำเนินการ
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชานยนต์รงค์ พรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์มาลินี อาชายุทธการ)

..... กรรมการ
(อาจารย์สวภา เวชสุรักษ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์สมโภชน์ เกตุแก้ว)

ว่าที่ร้อยตรีพนศักดิ์ นาคเสนา : นาฏยประดิษฐ์ : ระบำพื้นเมืองภาคใต้ (CHREOGRAPHY : SOUTHERN FOLK DANCES) อ.ที่ปรึกษา : อาจารย์มลินี อาชายุทธการ, 227 หน้า.
ISBN 974 – 17 – 4816 – 7

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ศึกษาเกี่ยวกับนาฏยประดิษฐ์ : ระบำพื้นเมืองภาคใต้ โดยศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์ระบำพื้นเมืองภาคใต้ ในส่วนของแนวคิดและวิธีสร้างสรรค์ท่ารำ แนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย. แนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์ดนตรีและเพลงของสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ใช้กรณีศึกษาของระบำที่ได้รับความนิยมสูงสุดในแต่ละสถาบันการศึกษา คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช ในชุดระบำนารีศรีนคร วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง ในชุดระบำลังกาสุกะ สถาบันราชภัฏสงขลา ในชุดระบำชนไก่ สถาบันราชภัฏยะลา ในชุดระบำปาเต๊ะ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ผู้สร้างสรรค์ระบำพื้นเมืองภาคใต้มีแนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์ชุดระบำอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น นำข้อมูลมาคัดเลือก และการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประดิษฐ์เป็นท่ารำ เครื่องแต่งกาย ดนตรีและเพลงประกอบการแสดงผลจากการศึกษาวิเคราะห์ นาฏยประดิษฐ์ : ระบำพื้นเมืองภาคใต้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ระบำพื้นเมืองภาคใต้ได้ต่อไป

ภาควิชา	นาฏยศิลป์	ลายมือชื่อนิติ.....
สาขาวิชา	นาฏยศิลป์ไทย	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา	2546	

4386555635 : MAJOR THAI DANCE

KEY WORD : CHOREOGRAPHY / SOUTHERN / FOLK / DANCES

NOPPASAK NAKSENA : CHOREOGRAPHY : SOUTHERN FOLK DANCES.

THESIS ADVISOR : MALINEE ACHAYUTTAKAN, 227 pp. ISBN 974-17-4816 - 7

This thesis was made on choreography : southern folk dances by studying ideas and creation of southern folk dances of four educational institutes in terms of styles, costumes, music and songs. The most popular dances of each institute were chosen ; "Lankasuka Dance" from Phatthalung Dramatic Arts College ; "Cock Fighting Dance" from Rajabhat Institute Songkhla ; and "Batik Dance" from Rajabhat Institute Yala.

From the studies, the ideas and techniques of the creators of southern folk dances wer proceeded, step by step ; the data were studied, selected, and analysed in order to create styles of dances, costumes, music and songs. The findings from the analyses of choreography : southern folk dances can be applied as ideal guidelines to create other southern folk dances too.

Department	Performing Arts	Student's signature
Field of study	Thai Dance	Advisor's signature
Academic year	2004	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากบุคคลหลายท่าน อาทิ ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์สวภา เวชสุรักษ์ อาจารย์สมโภชน์ เกตุแก้ว และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์มาลินี อาชายุทธการ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำข้อคิดเห็นในการทำวิทยานิพนธ์ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีตลอดมา

นอกจากนี้ขอขอบพระคุณอาจารย์สุณี ลิ้มปิยพันธ์ อาจารย์จูลิม พรหมนิล อาจารย์ศิวพงษ์ กิ่งสกุล อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช อาจารย์กิตติชัย รัตนพันธ์ อาจารย์อริยา ลิ้มกาญจนพงษ์ อาจารย์ปิยมาศ ศรีแก้ว อาจารย์พรเทพ บุญจันทร์เพชร อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง อาจารย์ดรุณี สัจจากุล อาจารย์สถาบันราชภัฏยะลา อาจารย์โปรแกรมวิชานาฏศิลป์และการแสดงสถาบันราชภัฏสงขลา และอีกหลายท่านที่มีได้กล่าวนามที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนความร่วมมือช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกเป็นพระคุณอย่างสูง จึงใคร่ขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านมา ณ โอกาสนี้

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์เพียงเล็กน้อยต่อการศึกษา ผู้วิจัยขออุทิศความดีให้แก่พระคุณของครูบาอาจารย์ บิดามารดาที่ได้อบรมสั่งสอน และทุก ๆ ท่านที่เป็นกำลังใจให้ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นพศักดิ์ นาคเสนา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
วิธีดำเนินการวิจัย	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	9
2. สภาพทั่วไปของภาคใต้	10
สภาพทางภูมิศาสตร์	10
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	12
3. ชุดการแสดงระบำพื้นเมืองภาคใต้	44
ชุดการแสดงระบำพื้นเมืองภาคใต้ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยวิทยาลัยนาฏศิลป์	44
- วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช	44
- วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง	46
ชุดการแสดงระบำพื้นเมืองภาคใต้ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยสถาบันราชภัฏ	47
- สถาบันราชภัฏสงขลา	47
- สถาบันราชภัฏยะลา	50
4. ลักษณะกระบวนการทำรำระบำพื้นเมืองภาคใต้	84
ระบำนารีศรีนคร	84
ระบำลังกาสุกะ	116
ระบำชนไก่	134
ระบำปาเต๊ะ	152

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5. แนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์ระบำพื้นเมืองภาคใต้	170
แนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์ท่ารำ	170
แนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย	192
แนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์ดนตรีและเพลง	204
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	211
รายการอ้างอิง	217
ภาคผนวก	219
ประวัติผู้เขียน	227

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1 : ทะเลฝั่งอ่าวไทย	11
ภาพที่ 2 : ทะเลฝั่งอันดามัน	11
ภาพที่ 3 : ทะเลฝั่งอันดามัน	11
ภาพที่ 4 : ถ้ำที่อยู่อาศัยของมนุษย์โบราณ	12
ภาพที่ 5 : ถ้ำที่อยู่อาศัยของมนุษย์โบราณ	12
ภาพที่ 6 : ชาวซาไก	13
ภาพที่ 7 : เทวรูปศาสนาฮินดู	17
ภาพที่ 8 : เทวรูปศาสนาฮินดู	17
ภาพที่ 9 : พระประธานอุโบสถวัดตรางค์ภูมิพุทธวาส	18
ภาพที่ 10 : พระพุทธรูปปั้นทรงเครื่องในรา	18
ภาพที่ 11 : มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี	19
ภาพที่ 12 : มัสยิดตะโล๊ะมาเนาะ	19
ภาพที่ 13 : การแต่งกายของหญิงสาวชาวใต้	20
ภาพที่ 14 : การแต่งกายที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนัง	20
ภาพที่ 15 : การแสดงโนรา	23
ภาพที่ 16 : เครื่องดนตรีประกอบการแสดงโนรา	23
ภาพที่ 17 : การแสดงร้องเงิง	25
ภาพที่ 18 : เครื่องดนตรีประกอบการแสดงร้องเงิง	25
ภาพที่ 19 : การแสดงซั้มเบ็ง	26
ภาพที่ 20 : ประเพณีชักพระหรือลากพระ	28
ภาพที่ 21 : ประเพณีสารทเดือนสิบ	29
ภาพที่ 22 : ประเพณีสารทเดือนสิบ	29
ภาพที่ 23 : ประเพณีกินผัก	29
ภาพที่ 24 : ประเพณีกินผัก	29
ภาพที่ 25 : การแข่งขันชนวัว	31
ภาพที่ 26 : การจับเวลาในการแข่งขันชนไก่	31
ภาพที่ 27 : การแข่งขันชนไก่	31
ภาพที่ 28 : การแข่งขันเสียงนกเขาชวา	32

สารบัญภาพ (ต่อ)

ญ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 29 :การแข่งขันเสียงนกเขาชวา	32
ภาพที่ 30 :การแข่งขันว่าว	33
ภาพที่ 31 :การแข่งขันว่าว	33
ภาพที่ 32 :การทำสวนยางพารา	34
ภาพที่ 33 :การทำนาข้าว	35
ภาพที่ 34 :การทำนาข้าว	35
ภาพที่ 35 :การทำสวนปาล์ม	35
ภาพที่ 36 :การทำสวนปาล์ม	35
ภาพที่ 37 :การทำประมง	36
ภาพที่ 38 :การทำประมง	36
ภาพที่ 39 : กระจุดที่सानเป็นเสือ	38
ภาพที่ 40 :ผ้าพุมเรียงยกเชิงดอกก้านแย่ง	39
ภาพที่ 41 :ผ้าพุมเรียงลายดอกแก้ว	39
ภาพที่ 42 :ผ้ายกเมืองนคร	40
ภาพที่ 43 :ผ้าหนาหมื่นศรี	41
ภาพที่ 44 :การทอผ้าหนาหมื่นศรี	41
ภาพที่ 45 :ผ้าทอเกาะยอ	41
ภาพที่ 46 :ผ้าทอเกาะยอ	41
ภาพที่ 47 :ผ้าปาเต๊ะ	42
ภาพที่ 48 :การเขียนลายด้วยจันดิง	42
ภาพที่ 49 :ระบำกะหนัง	54
ภาพที่ 50 :ระบำทอยล้อ	56
ภาพที่ 51 :ระบำทักษิณาพัสดราภรณ์	59
ภาพที่ 52 :ระบำนารีศรีนคร	60
ภาพที่ 53 :ระบำอุษิตติศรา	62
ภาพที่ 54 : ระบำตารีนุหารำไป	64
ภาพที่ 55 :ระบำก่น้ำทะเลน้อย	67
ภาพที่ 56 :ระบำลังกาสุกะ	69

สารบัญภาพ (ต่อ)

๘

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 57 :ระบ้ำจินตปาตี	71
ภาพที่ 58 :ระบ้ำชนไก่	73
ภาพที่ 59 :ระบ้ำชี้หนอนร่อนรำ	75
ภาพที่ 60 :ระบ้ำเฟื่องฟ้า	77
ภาพที่ 61 :ระบ้ำอวโลกิตศวร	79
ภาพที่ 62 :ระบ้ำปาเต๊ะ	81
ภาพที่ 63 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	87
ภาพที่ 64 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	88
ภาพที่ 65 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	89
ภาพที่ 66 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	90
ภาพที่ 67 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	91
ภาพที่ 68 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	92
ภาพที่ 69 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	93
ภาพที่ 70 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	94
ภาพที่ 71 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	95
ภาพที่ 72 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	96
ภาพที่ 73 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	97
ภาพที่ 74 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	98
ภาพที่ 75 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	99
ภาพที่ 76 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	100
ภาพที่ 77 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	101
ภาพที่ 78 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	102
ภาพที่ 79 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	103
ภาพที่ 80 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	104
ภาพที่ 81 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	105
ภาพที่ 82 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	106
ภาพที่ 83 :ทำรำระบ้ำนารีศรินคร	107

สารบัญภาพ (ต่อ)

ฎ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 84 :ทำร้าระบ้ำนารี้ศรึนคร	108
ภาพที่ 85 : ทำร้าระบ้ำนารี้ศรึนคร	109
ภาพที่ 86 : ทำร้าระบ้ำนารี้ศรึนคร	110
ภาพที่ 87 : ทำร้าระบ้ำนารี้ศรึนคร	111
ภาพที่ 88 : ทำร้าระบ้ำนารี้ศรึนคร	112
ภาพที่ 89 : ทำร้าระบ้ำนารี้ศรึนคร	113
ภาพที่ 90 : ทำร้าระบ้ำนารี้ศรึนคร	115
ภาพที่ 91 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	118
ภาพที่ 92 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	119
ภาพที่ 93 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	121
ภาพที่ 94 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	122
ภาพที่ 95 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	123
ภาพที่ 96 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	124
ภาพที่ 97 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	125
ภาพที่ 98 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	126
ภาพที่ 99 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	127
ภาพที่ 100 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	128
ภาพที่ 101 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	129
ภาพที่ 102 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	131
ภาพที่ 103 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	132
ภาพที่ 104 : ทำร้าระบ้ำนาล้งกาสุกะ	133
ภาพที่ 105 : ทำร้าระบ้ำนานไ้	137
ภาพที่ 106 : ทำร้าระบ้ำนานไ้	138
ภาพที่ 107 : ทำร้าระบ้ำนานไ้	139
ภาพที่ 108 : ทำร้าระบ้ำนานไ้	140
ภาพที่ 109 : ทำร้าระบ้ำนานไ้	141
ภาพที่ 110 : ทำร้าระบ้ำนานไ้	142
ภาพที่ 111 : ทำร้าระบ้ำนานไ้	143

สารบัญญภาพ (ต่อ)

๒

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 112 : ทำร่ำระบำชนไก่	144
ภาพที่ 113 : ทำร่ำระบำชนไก่	145
ภาพที่ 114 : ทำร่ำระบำชนไก่	146
ภาพที่ 115 : ทำร่ำระบำชนไก่	147
ภาพที่ 116 : ทำร่ำระบำชนไก่	148
ภาพที่ 117 : ทำร่ำระบำชนไก่	149
ภาพที่ 118 : ทำร่ำระบำชนไก่	150
ภาพที่ 119 : ทำร่ำระบำชนไก่	151
ภาพที่ 120 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	155
ภาพที่ 121 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	156
ภาพที่ 122 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	157
ภาพที่ 123 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	158
ภาพที่ 124 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	159
ภาพที่ 125 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	160
ภาพที่ 126 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	161
ภาพที่ 127 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	162
ภาพที่ 128 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	163
ภาพที่ 129 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	164
ภาพที่ 130 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	165
ภาพที่ 131 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	166
ภาพที่ 132 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	167
ภาพที่ 133 : ทำร่ำระบำปาเต๊ะ	168
ภาพที่ 134 : เชิงเทียนรูปดอกบัว	175
ภาพที่ 135 : เครื่องแต่งกายระบำนาตรีนคร ด้านหน้า	193
ภาพที่ 136 : เครื่องแต่งกายระบำนาตรีนคร ด้านหลัง	193
ภาพที่ 137 : เครื่องแต่งกายระบำลังกาสุกะ ตัวเอก	197
ภาพที่ 138 : เครื่องแต่งกายระบำลังกาสุกะ ตัวรอง	197
ภาพที่ 139 : เครื่องแต่งกายระบำชนไก่ ตัวไก่	200

สารบัญภาพ (ต่อ)

ท

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 140 : เครื่องแต่งกายระบำชนไก่ คนเชียร์	200
ภาพที่ 141 : เครื่องแต่งกายระบำปาเต๊ะ	202